ليکنه او څېړنه: محمد حليم فدايي،
د ميدان وردگو والي
۲۰۱۱/۰۷/۲۸

د اسلام له نظره ټولنيز خوځښت

(ولا تکونوا کالذين تفرقوا و اختلفوا)

لړليک

عنوان مخ

مقدمه: ۳
ټولنيزخوځښت څه ته وايي؟ ۵
ټولنيزخوځښت څه وخت شروع شوی دی؟ ٦
ټولنيزخوځښت د چادنده ده؟ ۱۱
دټولنيزخوځښت پيغام او وسايل څه دي؟ ۱۳
څوورانديزونه: ١٤
علوم دينی، عصريويامطلق؟؟؟ ۱۵
ماخذونه: ۲۰

مقدمه:

زما څخه زما محترم پلار(الحاج رازمحمد فدايي) چي د ښووني او روزني په وزارت کي د حلالي روزي د ګټلو په لټه کي دی او تر ډېره حده د ښه ايمان او پوخ يقين پر لرلو سره تر ما ځوان ښکاري!!،او زما د زده کړې او روزني تر شاه دده ستر لاس وو او چي دا نن څه يم دده له برکته ده. له ما وغوښتل چي د (Social Mobilization) (يا ټولنيز خوځښت) په اړه په ځانګړي ډول د اسلام له نظره يو څه وليکم. رېښتيا داده چي د ولايت له بوختياوو سره سره ليکني کول ډېر ستونزمن کار دی، دا چي د پلار امر وو، ما ورته (لبيک) وويل. زه خپله دغه ليکنه خپل پلار ته ډالۍ کوم او هيله ده چي ددې ليکني هر لوستونکی نوموړي ته د ښه صحت او د ايمان د سلامتۍ دعا وکړي.

کله نا کله په افغاني ټولنه کي په ځانګړي ډول د غير دولتي موسسو له راتګ سره او هغو دوستانو چي په بهرنيو تعليمی موسسو کي زده کړه کړيده او اوس د ډېرو بهرنيو هيوادونو په شتون سره داسي يو تصور او ولسی انګېرنه ايجاد کړېده چي ګواکي يوازې د انګريزي کلماتو په استعمال سره هغه مفهوم خارجي دي او يا داچي د خارجيانو ايجاد دي. د مثال په ډول، جندر(Gender) (د ښځي او نر ترمنځ عادلانه برابری)، د بشر حقونه (Human Rights)، ولسواکي (Democracy)، سيستم (نظام)، اين جی او (غير دولتی موسسي)، انتخابات، (Science)، سوشل موبلايزيشن (ټولنيز خوځښت) او دې ته ورته نورې ډېري کلمي.

د دې ډول انګېرونو تر شاه لاندي لاملونه پراته دي:

۱.دا کلمات په سم ډول افغاني ټولني ته نه دي تشريح شوی، دهغوي معادله کلمه مو ورته نه ده پيدا کړې او تر ډېره برېده مو دهغي تر لفظي ترجمي بسنه کړېده او مفهوم مو ورته نه دي تشريح کړی. د ټولو مفاهيمو جوهر او تاريخچه که تشريح شي دا بدې انګېرني سمېږي.

۲. د افغاني ټولني مطلق اکثريت له علم او زده کړي څخه محروم شويدی او دا هڅه مو نه ده کړېده چي ددغو کلماتو مفهوم او رېښي په خپلو دودونو، تاريخی متونو، ادبياتو او اسلامی منابعو کي ولټوو.

۳.زموږ اکثريت دينی عالمان يوازې د فقهي علومو تر ظاهري زده کړي پوري محدود دي او هڅه يی نه ده کړي چي د عصر له غوښتنو سره تطابق ورکړي او د عصري علومو پوهانو ددېني زده کړو سره د خپلو زده کړو مطابقت نه دي کړي او تل ددغو دوو علومو ترمنځ يو ډول مرموز ټکر او بدبيني موجوده ده. دا چي د عصري او ديني علومو ترمنځ څه توپير شته او کنه؟ زما د يوه کتاب (د سولي قلم) څخه (علوم دينی، عصری و يا مطلق؟) را اخيستل شوی مضمون حتما په پای کي ولولوي.

۴.فقر او د اقتصادي ودې کمزوري. عصريت، انکشاف او پرمختګ هغه ساحي دي چي ډېری ځل دغه مفاهيم په خپله خپل مفهوم په اصلی بڼه څرګندوي.

۵.دتاريخ په اوږدو کي زموږ ولس هرچا ته د دوستۍ لاس ورغزولی دی، او موږ ته هرچا د خپل مطلب تر پوره کېدو وروسته نه داچي يوازې شايي راته نه ده ګرځولي بلکي د خپلي دوستي په جرم! يي ټکولي او ځورولي هم يو.

افغان جرمن آنلاين تاسو په درنښت همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رالېږلو مخکي په ځير و لولئ

پورته عواملو زموږ ولس له یو ډول پر ځان د بې اعتمادي او بي باوری له حالت سره مخ کړيدي. داسي ولسي انګیرنه یی ایجاد کړیده چي ګواکي زموږ ولس هیڅ نلري او هرڅه بهرنیان لري او یا داچي موږ هرڅه لرو، بهرنیان هیڅ نلري. دا دواړه انګیرني له مبالغې ډکي دی او موږ باید پر خپلو زده کړو انتقادي څېړنه او مرور وکړو او ددغو دوو افراطي انګیرنو ترمنځ د اتصال نقطه پیدا کړو.
د علامه اقبال لاهوري د خودي نظریه دنوموړی د فلسفي اساس دی. په حقیقت کي له ځانه پردو او مایوسه مسلمانانو ته ګوت څنډنه ده چي خپل ځان ته حرکت ورکړي او له خپلو داخلی قوتونو او منابعو څخه ګټه پورته ترڅو خپلو لوړو هدفونو ته ورسېږي. علامه اقبال په دې باور دي چي شرق خپل ریښتینی هویت چي اسلامی هویت دی له لاسه ورکړیدي او باید هماغه ته وګرځي. نوموړي وایي: څرنګه چي یو وګړي کله نا کله د خپل شخصیت په تزلزل او ورکېدا اخته شي، له خپل ځان څخه فاصله نیسي او یا له ځانه پردی کېږي. خپل ځان ورته پردي، بیګانه او اضافي پرزه ښکاري.

په داسي حال کي که موږ خپل تاریخ ته وګورو زموږ ولس، ټولنه او حکومت د ستر برم څښتن وو. د افغانستان پخوانی صدراعظم مرحوم موسی شفیق د افغانستان د تاریخی موقف په اړه وایی:
دبستان کي د آسیا چي زه اســـتاد وم تا لوستله هغه وخـــــت کي سیـــپاره
مخ د تور شه اوس زما د سر سودا کړي ته او خدای چي پر همـــدغه قـــواره
د شرق نابغه علامه اقبال بیا د آسیا او افغانستان دواړو په اړه وایی:
آســیا یک پیکر آب و ګل اســـــت ملت افغان آن در آن پیکر دل اســــت
از کشــــــاد او کشـــاد آســـــیا از فســــــاد او فســــاد آســــیا
داچي موږ ځان او جهان نه دی پیژندلی، ستونزه داده چي ډیری ځل موږ یو بل د خپلو کتابونو او ایډیالوژیو پر بنسټ نه، بلکي د یو او بل د کړنو پر بنسټ ارزوو. دا په داسي حال کي چي د هر مسلمان عمل لازمي نه ده چي هغه به د قرآن او حدیث برابر وي. همدا زموږ مسلمانانو ستونزه ده، باید حل یي کړو، کنه زموږ کړني به د اسلام، افغان او حتی انسان په اړه غلط تصور نړیوالو او حتی بیسواده وګړو ته وړاندي کړي.
رسول الله صلي علیه وسلم فرمایي: چي د د قیامت له علایمو څخه یوه داده چي لمر به د شرق پر ځای له غرب څخه راغېږي. دي کي شک نشته چي د قیامت له را تلو سره به دا ټول نظام ګډوډیږي او لمر به په فزیکي ډول له غرب څخه راغیږي، هغه کوم عادی دوران چي اوس طی کوي، دا به سرچپه کېږي. اما زما په اند دا تفسیر ورنه هم کولای شو، چي شاید دلته لمر له علم سره تشبیه شوی وي، ځکه حقیقت دادی چي علم له شرق څخه غرب ته تللی وو او اوس موږ ګورو چي ټول پرمختللی علوم له غرب څخهشرق ته راځي (والله اعلم بالصواب). زموږ بریالیتوب پردې کي دي چي خپل ځان هم په عصري او هم په اسلامي علومو سمبال کړو چي هم دا د غرب او شرق، اسلام او نوري نړي ترمنځ د اتصال ټکی کېدای شی.
د اکتوبر په ۷، ۱۹۸۷ میلادي کال کي کینن ټیلر د کلیسا د کانګرس په وړاندې په والورهمټن کي یو مقاله ولوستله چي ښاغلي آرنوډ په خپل کتاب (The Preaching of Islam)د اسلام تبلیغول په ۷۱ صفحه کي نقل کړیدي: دغه (اسلام) بیزوتوب (حیوانیت) په انسانیت تبدیل کړ. دا غلام ته هیله وربخښي، انسانیت ته وروروليی او د انساني طبیعت اساسي فاکټونه (توکي) وریپژني.

زه غواړم په دې لیکنه کي دا وضاحت وکړم چي ټولنیز خوځښتڅه ته وایي، ددې تاریخ څه دې؟ د چا دنده ده؟ ټولنه وپښوونکي څوک دي؟ په ټولنیز خوځښت کي د پیغام اهمیت، په ټولنیز خوځښت کي د ولس مشارکت، ټولنیز وسایل او منابع د ټولنیز خوځښت لپاره څه ډول بسیج او خوځنده کړو؟

ټولنیز خوځښت څه ته وایي؟
ټولنه له فرد، دهغو لپاره د موجودو منابعو، فرصتونو او له هغه ګروپونو څخه چي د وګړي د سمون، تغییر او تبدیل لپاره منځته راځي جوړه شویده. فرد ته ټولنیز یا اجتماعي حیوان هم وایي. یا په بل عبارت، د حیواناتو او انسانانو ترمنځ یو د مهمو توپیرونو څخه ددوي ټولنیزتوب دی. ټولنیزتوب دیوځای کیدو، یوځای اوسیدو، یوځای راټولیدو، یو ځای کارکولو او یو ځای ژوند کولو له لاري چي د ژوند هر اړخ تر پوښښ لاندي نیسی، د ګډ لرلید، هدف، مقصد او فعالیتونو په موخه ترسره کیږي منځته راځي.
ټولنیز خوځښتهغه دي چي ټولنه داسي هر اړخیز علم او خوځنده شعور او متحرک فکر څښتن شي چي د خپل ګډ لرلید په موخه یی عمل کولو ته مجبور کړي. په ټولنیز خوځښت کي یوازي د علم زیاتېدل او یا ټولنیز ویښتوب (Social Awareness) کفایت نه کوي او ورسره د فکر سمون هم بسنه نه کوي. ریښتینی ټولنیز خوځښت هغه دی چي علم زیات، فکر دعلم مطابق سم، تغییر او یا تبدیل شی او ددواړو پر بنسټ مناسب چلند او سلوک اختیار ترڅو ټولو

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکني د لیکنیزی بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولـئ

فکری او سلوکي زده کړو ته د عمل جامه وراغوندي او ټولنه دومره غښتلي شي چي دهماغه بدلونونو، سمه ونو او سلوکونو په خپلولو کي ستاسو څخه پیروي وکړي.

د ټولنیز خوځښتاصلی توکي په لاندي ډول دي:

• علم او پوهي لاسته راوړل (Increased Knowledge and Learning)
• د فکر او طرز فکر تغییر، تبدیل او یا سمون (Improved Attitude and thinking process)
• د سلوک، چلند او عمل تغییر، تبدیل او یا سمون (Improved Skills and Behavior)
• د تغییر شوی، تبدیل شوی او سم شوی علم او فکر پر بنسټ عمل عیاروَل (Improved Action)
• د ټولني غښتلتیا (Empowerment) ترڅو خپل حقونه او مسوولیتونه او د ټولنی د بل غړی حق او مسوولیتونه و پیژنی او ادا یي کړي
• په ټولنه کي ټولنیز ویښتوب (Social Awareness) منځته راوړي.
• د ټولني او ټولنیزو موسساتو اصلاحات البته د ټولنیز عدالت (Social Justice) د اصولو په نظر کي نیولو سره یقیني کوي. د سروجینی نیدو په بیانیو او لیکنو کي په ۱۹۱۸ میلادي کال کي د هند په مدراس کي چاپ شویدیراغلی دی:(د عدالت توکی یو د اسلام له بهترینو نمونو څخه دی، ځکه کله چي زه قرآن لولم، زه د ژوند دغه خوځنده اصول په کي مومم. یوازې روحاني اصول نه، بلکي د ورځني ژوند لپاره په کي عملي اخلاق موجود دی چي د ټولي نړي لپاره مناسب دی.)
• د ویري، ترس، تهدید، زور، ناامنی، جنګ، خشونت او بي عدالتي په ګډه له منځه وړل، ځکه په انساني ویښ شوي ټولنه کي دغو مفاهیمو ته ځای نشته، دا ټکی هغه وخت وجود لري چي انساني ټولنه په حیواني ټولنه (ځنګل) تبدیل شوي وي. ټولنیز خوځښتسیاسي شعور(Political Conscious) او پوهه رامنځته کوي تر نو بیا هلته منطق (Logic)، استدلال (Reasoning)، مباحثه (Discussion)، مذاکره (Negotiation)، خبری اتری (Dialogue) او سوله ایز چلند (Peaceful Behavior) حکم فرما وي، نه د هغي عکس.
• په ډاینامیک ډول د په ارزښتونو (Values)، باورونو(Beliefs)، عادتونو (Traditions)، رواجونو (Customs) او خویونو (Norms) کي اصلاحات راولي.
• ټولنیز خوځښت له وګړي او کورنۍ څخه پیل اما لازمه یی داده چي په ګروپي (Collective) او موسساتي (Organizational)، خوځنده (Mobilizing)او ویښوونکي (Awakening) بڼه ډیر موثر وي.
• په ویښه ټولنه کي یوازي د مسوولیت رفع کول نه بلکي د مسوولیت ادا کول د ټولو دنده وي.
• ویښي ټولني په ګډه خپل لرلید (Vision)، ماموریت (Mission)، هدفونه (Goals) او مقاصد (Objectives) ټاکی او په دي ټول پوهه وي چي اوس ټولنه چېرته قرار لري؟ او کوم ځای ته یی باید ورسوي؟ دوی ولي موجود دي؟ فرصتونه او ګواښونه څه دی؟ څنګه او له کومو منابعو څخه په ګډې اخیستني مشترک لرلید ته ځان رسولای شي.

ټولنیز خوځښت څه وخت شروع شوی دی؟

دا چي ټولنیز خوځښتونه چي په اقتصادي، سیاسي، تجارتي، اجتماعي، مذهبي، اخلاقي، فرهنګي او دیني ساحو کي د ټولني د بشپړ ویښتابه په موخه پیل شویدي، ټول یو تاریخ او یوه مبدا او یوه تیوري نلري. په هره زمانه او هر هیواد کي ګڼ خوځښتونه په ګڼه بڼه په مختلفو دورو کېد هماغي سیمي د سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او فرهنګي حالاتو او شرایطو په نظر کي نیولو سره پیل شویدي. د ټولنیز حرکت (خوځښت) کلمه د لومړی ځل لپاره په ۱۸۵۰ میلادي کال کي د الماني ټولنپوه لورینز ون ستین له خوا د هغه په کتاب (د فرانسی ټولنیز حرکتونه له ۱۷۸۹ څخه تر ۱۸۵۰ پوري) معرفي شوه.
د امریکا د مدني حقونو تحریک یو له معاصرو او ډیرو مشهورو ټولنیزو خوځښتونو څخه ده چي په شلمه پیړي کي پیل شو. ددي تحریک مشر مارټین لوتر کینګ د لینکولن میموریل مخامخ د دندو او ازادۍ لپاره د واشنګټن په لورد مارش په جریان کي په ۱۹۶۳ کي د (زه یو خوب لرم) تر نوم لاندې بیانیه ورکړه.

ځیی تاریخپوهان وایي چي دا خوځښتونه د فرانسی له انقلاب او یا په ۱۷۹۱ کي د پولنډ داساسی قانون لومړني ټولنیز خوځښتونه دي، اګر چي چارلس ټیلی وایي چي د برتانویانو د (ابولیشنسټ) خوځښت دعوا لري چي دوي لومړني ټولنیز خوځښت دي. په ۱۹۴۵ میلادي کال کي وروسته د دوهمي نړیوالي جګړي له کټلو څخه بریتانیا د اساسي تغییراتو او اصلاحاتو دوري ته ننوتله. له جګړي وروسته د ښځو د حقونو، مدني حقونو، سولي، د زروي اسلحو ضد او د چاپیریال ساتني خوځښتونه پیل شو.
ځینی بیا وایي چي دا د رینایسانس (Renaissance) له دورې سره تړاو لري. دا د انګریزی ژبي له دوو کلمو څخه ترکیب شویده. یوه (ري) یعني بیا او بله (نایسانس) یعنی پیدایښت چي ټولیزه معنی یی ده، (بیا پیدایښت). دا یو

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکني د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکي په ځیر و لولئ

کلتوري خوځښت دی چي اکثره مورخين وايي چي په څوارلسمه پيړي کي د ايټاليا د فلورينس په ولايت کي پيل او تر ۱۷ پيړي پوري نوري اروپا ته وغزول شو.
په همدي ډول نور خوځښتونه پيل چي ځينو په اقتصادي او سياسي حزبونو هم بدل شول، د کمونيزم، سوشل ډيموکراټيک او د شنو خلکو ډلي يي و زېږولي.
پورته تاريخي حقايق دی اما هغه حقايق چي هم تاريخ، انسانيت او اسلام ټول يي تاييدوي او هيڅوک يي رد نشي کولاي، په دغسي مواردو کي له نظر څخه غورځېږي. زه غواړم چي د تاريخي، انساني او اسلامي حقايقو په رڼا کي د ټولنيز خوځښت تاريخچه په لنډ ډول ذکر کړم:
ټول اسماني او الهی اديان د ولس، قوم او ټولني د ويښتابه او بيداري او انسان جوړوني لپاره را استول شويدي. اخرني کتاب چي قرآن کريم دي او محمد رسول الله صلی الله عليه وسلم چي د ټول انسانيت ناجي او داعي دي په شپږمه ميلادي پيړي کي دا خوځښت شروع کړيدي. درسول الله صلی الله عليه وسلم حجه الوداع خطبه د بشريت په تاريخ کي څوک نشي ردولاي چي څومره عادلانه او په انساني ارزښتونو ولاړه وه. د مشرکينو پر خلاف چي لوڼي به يي ژوندي خښوولي د (بای ذنب قتلت، په کومه گناه وژل شويدی) آيت را نازل شوي چي دا د ښځو د ژوند حق نه دی نو څه دي؟!
رسوالله صلی الله عليه وسلم ته الله جل الله فرمايي: (ياايها المدثر، قم فانذر). ای په بړستن کي نغښتي! جگ شه او ولس وويروه! يعني ويښ يي کړه، بيدار يي کړه، د الله تعالي له عذاب څخه يي خبر کړه. بيا الله جل جلاله فرمايي: (انا ارسلناک شاهدا و مبشرا ونذيرا و داعيا الی الله باذنه و سراجا منيرا). موږ ته شاهد (گواهی ورکوونکی)، زيري ورکوونکی، ويروونکی، او د الله تعالی په خوښه مو د الله تعالی طرف ته بلوونکي او بلېدونکی څراغ استولی يی. په دغه آيت کي د رسوالله صلی الله عليه وسلم نقش د يوه قوم د بيدارولو، ښه لاره ښودلو او د يوه بلوونکي ده. همداسي الله جل جلاله فرمايي: (ياايهاالرسول بلغ ما انزل اليک من ربک)، ای رسوله، هغه څه چي ستا د رب له خوا تاته نازليږي، هغه (ولس) ته ورسوه. ترڅو بيدار او ويښ شي. همداسي رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: (نما بعثت معلما)، زه يو ښوونکي استول شوي يم. د ښوونکي اصلي دنده د علم ښودل، د فکر او عمل سمون، تغيير او تبديل ده. خلک له جهالت او تيارو څخه د رڼا طرفته ويستل دي (.... لتخرج الناس من الظلمات الی النور).... ترڅو خلک له تيارو څخه رڼا (علم او پوهي) ته وباسي او دا هغه وخت امکان لري چي هغوي بيداره وي. هغوي په ښه او بد پوهه شي.
په همدې ډول که موږ له شاته ولاړ شو. آدم عليه السلام او بی بی حوا ته امر شو: (ولا تقربا هذه الشجره فتكونا من الظالمين). دغه وني ته مه نږدي کيږي، له ظالمانو څخه به شي. همداسي نوح عليه السلام چي د انسانانو دوهم پلار هم گڼل کيږي. خپل زوي ته نصيحت کوي چي: (يا بنی ارکب معنا، ولا تکن من الکافرين). کله چي طوفان راغی نو خپل زوي (چي نافرمانه وو) ورته وفرمايل: چي ای زويه! راځه زموږ سره په کښتئ کي سپور شه، او له کافرانو څخه مه کېږه. همداسي ابراهيم عليه السلام خپل پلار ته (چي مشرک وو) وايي: (ياابتی لما تعبدوا ما لايسمع ولايبصر و لايغنی عنک شيئا). ای پلاره! دهغو (شيانو) چي نه اوري، نه ويني او نه تاته کومه گټه او تاوان رسوي، ولي عبادت کوي؟ او بيايي ورپسي وفرمايل: (اذ قال لابيه و قومه ما هذه التماثل التی انتم لها عاکفون). کله چي ابراهيم عليه السلام خپل پلار او قوم ته وويل: دا دکوم شيانو چي تاسو عبادت کوي دا تشي مجسمي دي.
په لنډ ډول که موږ دقيق متوجه شو، له آدم عليه السلام څخه نيولي تر محمد رسول الله صلی الله عليه وسلم پوري دوي ټولو خپل قوم او ولس پخوا له دې چي د رينايسانس تحريک پيل شي، د ټولني او ولس د بيدارولو لپاره ولسونه بسيج کړل. هغه څه چي په تاوان او زيان وو، له هغوي څخه يي وويرول، هغه څه چي يي په گټه وو، هغو ته يي تشويق کړل. نو که موږ ديني متونو ته دقيق متوجه شو، هلته دولس د ويښتابه لپاره دقيق احکام موجود دي. بلکي غربي علما او مستشرقين هم په دې نظر دي چي اروپا ته د اقتصادي ودې او تکنالوژي عمومي اصول په قرآن کريم کي موجود دی. د ټولو علومو او تحريکونو اساسات، اصول او منابع دلته ذکر شويدي. د صحت، طب، زراعت، انجنيري، د حکومتونو د ډول، ټولنيزو خوځښتونو، سياست، تجارت، اقتصاد، قانون، بشري حقونو، تحقيق او څيړني او حتي ژورناليزم، فزيک، کيميا، بيولوژي، جيولوژی، هوانوردی، فضا او بر او بحر ذکر شويدي. داچي موږ مسلمانان ورڅخه خبر نه يو، ځان نه پري پوهه وو او عملي کوو يی نه، دا زما او ستا بدبختی ده.
پردې سربېره د ټولنيز خوځښتلپاره تر ټولو مهم ټکی ټولنيز عمل (Collective Action) او اجتماعيت دی. په اسلام کي ټل په اتفاق، يووالی او اجتماع باندي ټينگار شويدی. د جَمعي، جُمعي او اخترونو لمونځونه فرض کول، په عرفات کي ټول را غونډېدل، د (د واعتصموا بحبل الله جميعا ولاتفرقوا) امر کول او فقراوو، مساکينو، يتيمانو، کونډو او بي وزلو سره مرستي ته هڅول د ټولنيز خوځښتاساسي ټکلاره ده.)ولا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا(. د هغو کسانو په ډول مه کېږي چي تفرقه او اختلاف يي وکړ. همدارنگه په اسلام کي د کورنی په رسالت او اصل ترکيز او له انفراديت (Individualism) څخه ليري والي د همدي ټولنيز خوځښت د غوره تطبيق لپاره دی.
په تنزانيا او مصر کي اوسنی مظاهري، په کومو کي چي تر ډېره حده له ديني شعارونو څخه گټه پورته شوه او ولس يي منظم کړ مثلاً: (موږ عدالت غواړو)، کوم چي د اسلام اصل او د الله جل جلاله له نومونو څخه هم يو (العدل) دی.

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکني د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليږلو مخکي په ځير و لولئ

همدارنګه دوی ویل: (په عدلي سیستم کې موږ د قانون حاکمیت غواړو) کوم چې هم د الله له نومونو څخه دی یعنی (الحکم). دا مظاهرې ښیي چې که وړوکې ډله د یوه هدف لپاره منظمه شي، هغه هدف لاسته راوړای شی، اما ډېر نفوس، که که متفرق او مختلف وي، هیڅ هم نشي کولای.
(یا أَیُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّکُمُ الَّذِی خَلَقَکُمْ وَ الَّذِینَ مِنْ قَبْلِکُمْ لَعَلَّکُمْ تَتَّقُونَ ، الَّذِی جَعَلَ لَکُمُ الأَرْضَ فِراشاً وَ السَّماءَ بِناءً وَ أَنْزَلَ مِنَ السَّماءِ ماءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَراتِ رِزْقاً لَکُمْ فَلا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْداداً وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ). ای خلکو د هغه رب عبادت مو وکړي چې تاسو او هغه څوک چې له تاسو څخه پخوا تېر شویدي، پیداکړیدی ترڅو پرهیزګاران شي. هغه رب چې ځمکه یې ستاسو لپاره هواره وګرځوله او اسمان یې چت او له اسمان څخه یې اوبه نازلې کړي او دهمدغه اوبو په نتیجه کې میوې را زرغونې کړي، نو له الله تعالی سره بل څوک شریک مه ګرځوي او تاسو پوهېږي. په پورته آیت کې څوک کلمات ډېر د تامل وړ دی او هغه (د انسانیت خلقت)، (د انسانیت د خلقت تاریخچه)، (ځمکه)، (آسمان)، (اوبه)، (میوې) او (رزق) چې اوس ساینس په هرهمدغو ټولو ساحو کې بیل مضمونونه لري. اوس ګورو چې ټولنیز خوځښت له رینایسانس سره تړاو لري، که د اسلام له راتګ سره ایجاد شویدي، غواړم د ځینو غیر مسلمو عالمانو اعترافات هم په دې اړه را نقل کړم:
ښاغلی جیرډ ډایمنډ د یو، سی، ایل، اې ټولنپوه او اراو پوه چا چې د خپل کتاب (ټوپک، جراثیم او اوسپنه) په لیکلو سره د پولټزر نړیواله جایزه هم ګټلي ده لیکي: (د وسط قرن (دمنځنی پېړیو) اسلام د تکنالوژي له پلوه پرمختللی او د ابتکاراتو او اختراعاتو لپاره ډېر خلاص وو. د اوسني اروپا په پرتله د سواد کچه ډېره لوړه وه. په وسطی قرن کې تکنالوژي رشد په حیرانوونکی ډول له اسلام څخه اروپا ته راغی، نه له اروپا څخه اسلام ته. یوازې په ۱۵۰۰ میلادي کې دانټرنیټ ایجاد دغه جریان سرچپه کړ.) بدبختانه زموږ ډېری پوهان قرون وسطی ته د وروسته پاتې پېړیو په نظر ګوري کوم چې کاملا بې بنسټه ده.
ایم، این رای (۱۹۵۴-۱۸۸۷) دهند انقلابي فیلسوف، د سیاست تیوریست او فعال په خپل کتاب (د اسلام تاریخی رول) کې لیکی: (په لومړی ځل اسلام د ټولنیز عدالت نظریه معرفی کړه له کومې سره چې د ځمکې پر سر ټول قدیم تمدنونه نا اشنا ول).
برټرانډ روسل په خپل کتاب (د غربي فلسفي تاریخ) چې په ۱۹۴۸ میلادې کال کې چاپ شویدي په ۴۱۹ صفحه کې لیکي: (زموږ دا جمله تیاره زمانه (The Dark Ages) چې له ۶۹۹ څخه تر ۱۰۰۰ پوري مودې ته اشاره ده،له غربي اروپا څخه زموږ د توجهد ګرځولو هڅه ده، په داسې حال کې چې په دغه موده کې له هند څخه تر هسپانیا د اسلام ځلانده تمدن وده کړې وه. موږ ته داسې برېښي چې د غربي اروپا تمدن تمدن ده، دا زموږ تنګنظري ده).

ناپیلون بوناپرت (۱۷۶۹-۱۷۲۱) وایی: (یوازې قرآن د انسان د سعادت مسوولیت پر غاړه اخیستي دی. زه هیله من یم چې هغه وخت به لیري نه وي چې د ټولو هیوادونو ټول عالمان را ټول کړم او یوازې د قرآن پر اصولو ولاړ غیر متغییره ټولنه جوړه ترڅو ټول خلک د سعادت پر لور رهبري کړي.)
د فرانسي معاصر اسلام پیژندونکي پی، ایچ کاربین وایی: (که د محمد صلی الله علیه وسلم فکر غیر منطقي وای او قرآن د الله وحي نه وای، نو هغه به جرآت نه وو کړي چې انسانیت یې ساینس ته را بللای وای. د محمد په پرتله هیڅ یوه فکر او شخص انسانان دومره ساینس ته نه دی رابللی، لکه نوموړي چې رابللی دی. ځکه موږ وینو چې قرآن ۹۵۰ ځله د ساینس په اړه خبرې کړیدي.)
البرټ اینسټین (۱۹۷۹-۱۹۵۵) وایی: (قرآن د الجبر او هندسي کتاب نه دی، مګر دداسې اصولو مجموعه ده چې انسانان سمې لارې ته رهبري کوي. هغه لارې ته چې تر ټولو ستر فیلسوفان ددې توان نلري چې رد یې کړي.)
پروفیسور کیت مور د نړې په کچه د اناټومی مشهور ساینسدان او پروفیسور الفرید کرونر څوک چې د نړې مشهور ځمکه پیژندونکی دی، وایی: (د ډېرو پوښتنو مطرح کول او ددي په اړه فکر کول چې محمد له کوم ځای څخه راغلی دی، په هر صورت هغه د اطراف یو عرب و، موږ فکر کوو چې دا به اصلا ناممکنه وه چې هغه دهغو شیانو په اړه پوهه وي چې ساینس یې اوس ایجادوي، لکه د مخلوقاتو اصلیت، ځکه چې ساینس دا په دا وروستیو کلنو کې د پیچیده او پرمختللو تکنالوژیکی میتودونو له لارې کشف کړ او پیغمبر په هماغه وخت کې په دې اړه خبرې کړیدي، نو زه حتما ویلای شم چې دا الهی وحی ده او بل څه نه ده.
چارلس ټیلي په خپل (ټولنیز خوځښتونه شلمې پیړې ته داخل شول) لیکنې چې په ۱۰ اکټوبر ۲۰۰۳ میلادي کال کې لیکلې په اتمه صفحه کې لیکلي چې لومړی د موبایل ټیلی کمیونیکیشن سیستم په ۱۹۷۷ کې په سعودي عربستان کې پیل شو.
په سلهاوو نورو غیر مسلمو عالمانو د اسلام په اړه ګڼې څرګندوني کړیدی لکه پروفیسور ویلیام ډبلیو هی، پروفیسور یوشودی کوسن او امریکایی پروفیسور پالمر او د ټولو له ادعاوو څخه دا ثابتیږي چې دا اسلام دی چې د ژوند په ټولو اړخونو کې بشپړي لارښووني کړیدی، په ځانګړي ډول د هغو اختراعاتو په اړه چې ساینس کشف کړیدی او یایی د کشف کیدو په حالت کی دی. نو نړي باید د اسلام مرهون منت وي، نه د رینایسنس ددوري.

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

ټولنيز خوځښت د چا دنده ده؟

په ټولو ټولنيزو خوځښتونو کې يو ټکي ډير مشترک دی او هغه د ولس اصلاح ده او هغه څوک چې په دوديز سياسي، اقتصادي او اجتماعي نظام او بيوروکراسي کې بنيادي تغييرات راوستل غواړي هغوی ته (اصلاح طلبان) يا (Reformist) وايي. الله تعالي په ډيرو ځرکندو ټکو کې فرمايي: (ان الله لايغيير ما بقوم حتي يغييروا ما بانفسهم). الله تعالی د يوه قوم او ولس حالت تر هغې نه بدلوي ترڅو چې دوي خپل ځانونه تغيير، تبديل او يا اصلاح نه کړي. او بيا فرمايي: (ولتکن منکم امه يدعون الی الخير و يامرون بالمعروف و ينهون عن المنکر واولئک هم المفلحون). له تاسو څخه بايد يوه ډله موجوده وي چې نيکي (چې په دې کې د ټولني بيدارول هم شامل دی) و بولي. په معروف (نيکيو) امر او له منکر (بدو) څخه منع کول کوي او هم دوي بريالي دي. په دې آيت کې د ټولني ويښتوب د يوې ډلي مکلفيت و باله او دايي هم ورته په ګوته کړل چې کوم کار به کوي او د هغو کسانو انجام چې ولس ويښوي هم ذکرکړ. لنډه داچې د ټولني، قوم او ولس ويښتوب د هر فرد او ډلي دنده ده.

برعکس داسي کسان هم شته چې هغوي ټولنه وژني، په جهالت يي اخته کوي او په هغې کې بدکارونه خوروي. لکه چې الله تعالی فرمايی: (ان الذين يحبون ان تشيع الفاحشه فی الذين آمنوا لهم عذاب اليم فی الدنيا والاخره). هغه څوک چې د مومنانو ترمنځ د فحشا (هر بد کار، دلته يوازی زنا مراد نه ده). خوروي، ددوي لپاره په دنيا او اخرت کې دردناک عذاب وي. دلته يوه ټکي ته مو پام راګرځوم پرته له پيغمبرانو او صحابه وو څخه چې معصوم دي، داسي وګړي هم شتون لري چې هغوي ټولنه د بدو خوا ته بسيج کوي.

د آدم عليه السلام او بی بی حوا د اغوا کولو لپاره شيطان موجود وو او ورته وويل چې که دا د ونې دانه د وخوړه نو تاسو به تل په جنت کې ياست. او قسم يی ورته وخوړ چې زه ستاسو خير غوښتونکی يم. نو ټول ټولنه ويښوونکي (Social Mobilizers) خلک ښه طرفته نه بلی، بلکې داسي هم شته لکه شيطان چې سره له علمه يي آدم عليه السلام ته دوکه ورکړه او سره له علمه يی ملاييکو ته سجده ونکړه. خو دا په دې معنی نه ده چې يوازي شيطان دا کار کوي. شيطانان هم دوه ډوله دی. انسی او جنی (الذی يوسوس فی الصدور الناس من الجنه والناس) ژباړه: هغه چې د انسانانو په سينو کې شکونه او وسوسي اچوي، چې هم په انسانانو کې شته او په جناتو کې. دلته غواړم ټولنه ويښوونکي هم په دوو ډلو وويشم:

رحماني عالمان (ټولنه ويښوونکي) يا (Devine Social Mobilizers) او شيطاني عالمان (ټولنه ويښوونکي) يا (Evil Social Mobilizers).

رحماني عالمان هغه څوک دي چې هغوي عالم وي، فکر او ذهن يی د خپل صحيح علم مطابق وي او عمل او سلوک يی هم د علم مطابق وي او نيت او اراده يي د ټولني خير وي.

شيطاني عالمان هغه دي: چې يوازي عالم وي، فکر، ذهن، سلوک او چلند يي د علم مخالف وي او يا دا ټول هم لري، نيت او اراده يي د ټولني ګمراهي وي. د مثال په ډول: الله تعالي ټولو مخلوقاتو ته امر وکړ چې (اسجدوا لادم فسجدوا الا ابليس، ابی و استکبر و کان من الکافرين). آدم ته سجده وکړئ، ټولو سجده وکړه، پرته له ابليس (شيطان). منع يی وکړه او تکبر يی وکړ او له کافرانو څخه شو. په دې آيت کې د شيطان په اړه وايي چې (ابی) منع يی وکړه، دا له سلوک، چلند او عمل سره تړاو لري او (استکبر) او تکبر او لويي يي وکړه او دا له فکر او ذهن سره ارتباط لري. د شيطان په اړه دا ونه ويل شول چې دی جاهل وو، دی پوهيدو چې آدم ته سجده کول د الله تعالی امر دی، په دې اړه دي جاهل نه وو. بلکې دده فکر او عمل دهغه څه چې پرې پوهيدو، مطابق نه وو.

نو اوس هم يوازي په يوه کار، شی او موضوع مجرد د علم حاصلول او ظاهري قيافه د عالم په څېر جوړول انسان نشي عالم کولاي ترڅو چې فکر او عمل يی د علم مطابق نه وي او دا ډول وګړي ته شيطاني عالم وايي (الله تعالي د موږ ورڅخه و ژغوري).

د الله تعالی پيغمبرانو ځکه په ټولنه کې بنيادي تغييرات راوستل چې هغوي دهغه څه چې زده کړي يي وو، او الله تعالی ورته امر کړی وو او ورباندي عالمان ويل، ژوندي نمونې وي. د رسول الله صلی الله عليه وسلم په اړه حضرت عايشه رضی الله تعالی عنها فرمايي: چې محمد صلی الله داسی وو، لکه ژوندی قرآن چې پر ځمکه حرکت کوي.

همداسي ډاکټر سی، ايس وينکاټا راټنم، چې په نوې ډيلي کې د نړيوال منجمنټ د انسټيوټ رييس دی، په خپل کتاب (يوه مقاله د اسلام په اړه) کې ليکی: (د محمد اسلام له خپلو جدې اصولو او جدې اخلاقو سره دا ثابته کړه چې دا يوازيني عملی دين دی. محمد، د الله پيغمبر، نړي ته تر بل هر انسان ډير خير رسولی دی).

زه فکر نه کوم چې زموږ په ټولنه کې څوک په دې نه وي خبر چې په نجونو او هلکانو تعليم فرض دي اما بيايی هم محروموي، داسي څوک به نه وي چې په دې نه وي خبر چې يووالي د الله تعالی امر ده، اما بيا هم بی اتفاقه يو. داسی به کم خلک وي چې د جګړي، نا امني او تربګنيو په زيانونو به نه پوهيږي او د سولې په ګټو به نا خبره وي اما بيا هم جګړه روانه ده. آيا موږ په دې نه پوهيږو چې پاکي د ايمان برخه ده؟ بيا هم زموږ ځان، کور او ښوونځي ناپاکه ده. لوراني به بدل کې ورکول، غيبت کول، دروغ ويل، توطييه کول، شيطاني او درغلي کول، زنا کول، لواطت کول، چرس څکل، سګريټ او نسوار کول، نظم او ډسپلين نه مراعاتول او يو بل بدنامول هغه منکرات دي چې الله تعالی ورڅخه منع کړي يو، اما بيايي هم کوو، دلته علت دا نه دي، چې موږ نه پوهيږو، دلته علت هماغه ده چې موږ يوازي

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکني د ليکنيزی بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په ځير و لولئ

د زده کړې (Learning) تر حده پاته یو او تطبیق (Application) یې موږ نه کوو. چې دا ډول عالم، معلم، ټولنه ویښوونکي، سیاستوال، تجار، اقتصادان، ژورنالسټ، لیکوال مو په شیطاني ډله کې راځي.

د ټولنیز خوځښت پیغام او وسایل څه دي؟

په ټولنیز خوځښتاو هر بل خوځښت کي دا ډېره مهمه ده چې ټولنه ویښوونکی پوهه وي چې مشخص پیغام یې څه دی؟ مخاطب یې څوک دي؟ د مخاطب سویه څه ده؟ دمخاطب ارزښتونه، باورونه، تاریخ، او عادتونه څه دي؟ مخاطب له کومې لارې معلومات را غونډوي؟ د مخاطب فکري او جسمي توانایي څومره او څه ډول ده؟ د مخاطب ژبه او فرهنګ څه دی؟ د مخاطب څه خوښیږي او له څه څخه یې بد راځي؟ مخاطب څه وخت پیغام ته تیار ده؟ د پیغام رسولو وسایل کوم ډول په کار دی؟ آیا راډیو، ټلویزیون، انټرنیټ، سټلایټ کېبل ده که، اخبار، مجله، کتاب، بروشر (کتابګوټی) او که چارټونه، تبلیغاتي لوحې، ډرامې، رسامې، کنسرټونه، سندري ، شعرونه، غزل او نور دی. او یا مطلق دودیز وسایل دی لکه: مسجد، مکتب، حجره، جرګه، شورا، ملا امام، ښوونکي، قومي مشر، غیردولتی موسسه او یا نور دی؟ ټولنه ویښوونکی باید له ځانه دا پوښتنه وکړي چې دي پیغام د څه لپاره ورکوي؟ دي له پیغام اخیستونکو څخه څه غواړي چې باید عملي یې کړي؟ دی باید دا هم معلومه کړي چې دده د پیغامونو په اړه دده د مخاطب ګروپ عکس العمل (مثبت یا منفی) څه ډول ده؟ او که پیغامونه، د پیغامونو ډول، وسایل او طریقو ته د اصلاح ضرورت وي باید اصلاح یې کړي. دې ته ورته ګڼې پوښتني باید پیغام ورکوونکی چې دلته ټولنه ویښونکی دی له ځانه وکړه او بشپړ تیاری ورته ونیسی. زه غواړم د اسلام له نظره د پیغام او پیغام ورکوونکی څو ځانګړتیاوو ته اشاره وکړم:

اول: باید دهغه څه په اړه چې پیغام ورکوي پخپله یې عملي کړي، کنه نتیجه نه ورکوی: الله جل جلاله فرمایي: (لم تقولون ما لاتفعلون، کبر مقتا عندالله ان تقولوا ما لاتفعلون). ولی هغه څه وایی چې تاسو یې نه کوي، دا د الله په وړاندې لویه ګناه ده.

دوهم: په پیغام او معلوماتو کې مو پلټنه وکړي او یوازې په آوازو او انګازو، فرضیو او ګمانونو پیغام جوړ نکړي. باید معلومات مو دقیق او فلټر شوی وی او له معلوماتي خلا سره مخ نه یاست. الله جل جلاله فرمایی: (ان جاکم فاسق بنبا فتبینوا، ان تصبوا قوما بجهاله فتصبحوا علی ما فعلتم نادمین). کله چې یو څوک (فاسق) تاسو ته خبر راوړي، په کښې پلټنه او څېړنه وکړي (یعني په ېټو سترګو یې مه مني). (که مو دا کار وکړ) نو تاسو به یو وقوم ته په ناپوهي (یعنی پرته له پلټني خبر او پیغام رسول ته جهالت وویل شو) زیان واړوي او بیا به تاسو په خپل کار پښېمانه یاست. دلته یو ډېر باریک ټکي ته اشاره شوی ده. هر هغه چاته چې په خبره او پیغام کې یې پلټنه او څېړنه نه وي شوي (فاسق) ویل شویدي

دریم: باید پیغام ورکوونکی، پیغام رسوونکی، پیغام اخیستونکی او د پیغام وسیله معلومه وي: لکه چې الله جل جلاله فرمایي: (وانه لتنزیل الرب العالمین، نزل به الروح الامین علی قلبک لتکون من المنذرن بلسان عربی مبین). دا د عالمیانو د رب له خوا نازل شویدی (پیغام ورکوونکی)، روح الامین (جبراییل) را وړی دی (پیغام رسوونکی)، ستا (محمد صلی الله علیه وسلم) په زړه (پیغام اخیستونکی) ترڅو له ویروونکو څخه شي (له پیغام اخیستونکي څخه د عمل غوښتنه)، په روښانه عربي ژبه (د پیغام وسیله او پیغام اخیستونکو حالت).

څلورم: د پیغام ورکوونکی هدف مشخص وي. لکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایی: (انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق). زه ددې لپاره لیږل شوی یم، چې غوره اخلاق بشپړ کړم.

پنځم: پیغام ورکوونکی باید د ځان لپاره ځیني اصول او اخلاق و ټاکی، کنه بیا به دده اوریدونکی څوک نه وی. الله جل جلاله فرمایي: (یا ایهالذین آمنوا لا ترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی ولاتجهروا له بالقول کجهر بعضکم لبعض ان تهبط اعمالکم و انتم لا تشعرون). اې مومنانو، خپل غږ د پیغمبر په غږ باندې مه لوړوي او داسې مه ښکاره کوي لکه په خپلو منځو کي یې چې ښکاره کوي، دا به ستاسو عملونه ضایع کړي پداسې حال کي چې تاسو به شعور نلري. یعني داعي او ټولنه ویښونکی باید د ځان لپاره ځانګړي اخلاق و ټاکی، ترڅو پیغام اخیستونکی دده پیغام واوري، غوږ ورته ونیسی او عملی یې کړي. دلته الله جل جلاله مومنان د پیغمبر په حضور کي په لوړ آوز له غږېدو څخه منع کړل.

شپږم: د پیغام عملي کول لومړي له ځانه پیل شی لکه په مزمل سورت کي لومړي مخاطب محمد صلی الله علیه وسلم ده. (قم، یعنی پورته شه، له برستنې څخه ووځه) او (فانذر، خلک وویروه یعنی عمل وکړه). دوهم: له خپلې کورنۍ (نېږدې چاپېریال) څخه پیل وکړه لکه الله جل جلاله فرمایي: وانذر عشیرتک الاقربین (خپل نږدې خپلوان وویره او بیا لیري چاپېریال (... والناس اجمعین، او ټول انسانان). زموږ ټل خبره سرچپه وي، ځان او نږدې چاپېریال مو هېر کړي وي او په لیري چاپېریال کي اخته یو. همدا وجه ده چې زموږ پیغام څوک نه اوري او نه ورباندې عمل کوي.

اووم: د پیغام وخت او موده ټاکلی وي. لکه د لمونځ په اړه الله جل جلاله فرمایي: (ان الصلاه کانت علی المومنین کتابا موقوتا). یقینا لمونځ پر مومنانو پرټاکلی وخت فرض شویدي. همداسې ټول عبادات حج، روزه، زکات، فدیه او نور ټاکلی معیار او وخت لري.

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

څو وړاندیزونه:

۱. ددې لپاره چې اسلام مو نور هم ښه پیژندلی او عملی کړی وی، لازمه ده چې د غرب او د غرب د فرهنګ او ددوي د ټولنیزو فلسفو په اړه ژور معلومات راغونډ کړو، ترڅو هغه (معلوماتی خلا) چې مسلمانان په ځانګړې ډول افغانان يې لري باید ډکه کړي او د ټکرونو پر ځای د علمی او عملی خوځنده سیاست پر لور خپل لورې ته خوځښت ورکړو.

۲. د ټولنیز خوځښتلپاره فعال، خوځنده او د عصر د غوښتنو مطابق او موافق د اهلیت او قابلیت وړ لیډرشپ (قیادت، مشرتوب) ته اړتیا لیدل کیږي. د کور، ښوونځي، جومات او حجرې په کچه د لیډرشپ ملاتړ او غښتلتیا ټولنیز خوځښت رامنځته کولای شی. د لیډرشپ یو رول او نقش دادی چې ټولنه د یوه مشترک لرلید په لور په سم ډول رهبري کړي. د ټولنیزو موسسو له ایجاد څخه ترمخه دداسي قیادتونوته اړتیا ده چې را وړاندې شي او ټولنه له بدبختیو څخه راوباسی. که د ټولنیزو موسسو او نورو ګټو موسسو په سر کې ښه لیډرشپ قرار ونلري. هغه الوتکې ته ورته ده چې ډېره عصري، نوي او په ټولو پرمختللو وسایلو سمبال او د مسافرو ګنجایش یې هم تر بلې هرې الوتکې زیات وی، اما د یوه کمزوري، بی مسلکه او نا لایقه پیلوټ په واک کې یې ورکړي، نو د ټولو مسافرو برخلیک به له خطر سره مخامخ او دټاکلی هدف پر ځای به یې د مرګ کومې او کندې ته وغورځوي.

۳. د ټولنیز خوځښت د تطبیق په ترځ کې نوري زده کړي کول او خپل اشتباهات او تېروتني مستندې کول او د ټولنیز خوځښتپه تګلاره، ستراتیژي، هدفونو، پیغامونو، او نورو لارو چارو له سره کتنه او په ورین تندې خپلې تېروتنې منل.

۴. د ټولنیز خوځښتلپاره محلي، ملی، سیمه اییز او نړیوال فاکتورونه پیژندل او هڅه کول چې له ټولو سره منطقی او عقلانی چلند وشي، نه احساساتی، عاطفی او لنډ فکره.

۵. ټولنیز خوځښتد ټولنیزي اجماع په نتیجه کې راځي په دي معني چې (فرد (Person)، کورني (Family) ، قبیله (Clan) او ټولنه (Society) له یوځاي کېدو څخه اجتماع (Community) جوړیږي. موږ هغه وخت ټولنیز خوځښترامنځته کولاي شو چې ټولنه په اجتماع بدله کړو. اجتماع د یوه ټولنیز هدف لپاره منځته راځي.

۶. ډیري ځل په اوسني حالاتو کې زموږ ټولنه من حیث المجموع د هر ډول منکراتو (بدو کارونو) او ورانکاریو پر وړاندې جامده، بي تفاوته او سیل بینه ده. ددې اصلي لامل زموږ د ټولني تشتت، بي اتفاقي او عدم اجتماعیت دی. موږ هغه وخت د هر جاهل، ظالم، جابر او ناروا مخه نیولای شوو چې موږ د ځان ځانیو څخه د ټولنیز خوځښت پر لور ټولنه متحده کړو.

د وخت د کمښت او د بوختیاوو په نظر کې نیولو سره اوس هم لیکنه راڅخه اوږده شوه، نه غواړم په اوږده لیکنه تاسو ته سرغوږی پیدا کړم. دعا راته وکړی چې همدا سلسله په راتلونکی کی نوره هم وغزوم.

علوم دینی، عصري و یا مطلق؟؟؟

ممکن است بعضی چنین تصوّر کنند که این همه تأکیدات که درباره فرا گرفتن تعلیم و تعلّم و نشر علوم و دانشها در آیات قرآن مجید آمده است، تنها ناظر به علوم دینی است و آنچه را در بحث حکومت اسلامی و گسترش همه علوم مورد توجه است شامل نمی‌شود.

ولی این اشتباه بزرگی است، زیرا هم از آیات قرآن وهم از روایات اسلامی اهمیت علم و تعلیم و تربیت به طور مطلق استفاده می‌شود.

شواهد این معنی فراوان است از جمله در آیات قرآن، موارد زیر به چشم می‌خورد.

۱-در داستان آدم (ع) مسألة تعلیم اسماء بیان شده که اشارة به علم و آگاهی بر اسرار آفرینش تمام موجودات است نه تنها علوم دینی «و علّم آدم الاسماء کلّها»

۲-در سورة الرحمن به تعلیم بیان از سوی خداوند پرداخته، و آن را به عنوان یک موهبت عظیم الهی در آغاز سوره‌ای که مجموعة بزرگترین نعمتها در آن ذکر شده است معرفی می‌کند «علّمه البیان»

۳ - در سورة یوسف به علم تعبیر خواب و حکایت رؤیاها از حوادث آینده که گاه می‌تواند در سرنوشت ملتی همچون ملت مصر اثر بگذارد اشاره کرده از قول یوسف، نقل می‌کند «ذلکما ممّا علّمنی ربّی»

٤-باز در همین سوره به مسألة تدبیر امر یک کشور و آگاهی بر مدیریت بیت‌المال اشاره کرده، از قول یوسف خطاب به عزیز مصر می‌گوید: «اجعلنی علی خزائن الارض انّی حفیظ علیم مرا بر خزائن این سرزمین بگمار که من نگاهدارنده و آگاهم (و مدیریت آن را به خوبی می‌دانم.

٥-در همین مدیریت یک کشور) داستان طالوت و جالوت، هنگامی که دلیل انتخاب طالوت را از سوی پیغمبر آن زمان (اشموئیل) بیان می‌کند، می‌گوید: «انّ الله اصطفاه علیکم وزاده بسطة فی العلم و الجسم خداوند او را بر شما برگزیده است، و علم و قدرت جسمانی او را وسعت بخشیده.

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

بدیهی است امتیاز طالوت بر سایر بنی اسرائیل تنها در معارف الهی نبود، بلکه آگاهی و مدیریت در امور نظامی و سیاسی که در نهاد این جوان هوشیار و مدبر وجود داشت، نیز مورد توجه و استدلال بوده است.
٦-در داستان داود (علیه السلام) نیز تعلیم صنعت لبوس (علم زره بافی) را یکی از افتخارات بزرگ او می‌شمرد بلکه «لبوس» به گفتهٔ طبرسی در مجمع البیان هرگونه اسلحه دفاعی و تهاجمی را شامل می‌شود و منحصر به زره نیست، می‌فرماید: «و علّمناه صنعة لبوسٍ لکم لتحصنکم من باسکم.»
٧- در سورهٔ کهف در داستان موسی و خضر، از علوم و دانشهایی سخن می‌گوید که از سوی خضر (ع) به موسی (ع) آموخته شده و هیچ کدام از آنها از علوم و معارف دینی به معنی خاص نبود، بلکه از علومی بود که جامعهٔ انسانی را طبق نظام احسن اداره می‌کند، می‌فرماید: فوجدا عبداً من عبادنا اتیناه رحمةً من عندنا و علّمناه من لدُناً علماً در آنجا (موسی و دوست همسفرش یوشع) بنده‌ای از بندگان ما را یافتند که او را مشمول رحمت خود ساخته و از سوی خود، علم فراوانی به او تعلیم داده بودیم.
و سپس در آیات بعد، سه نمونه از این علوم را مشروحاً بیان می‌کند که هیچ کدام از علوم و معارف دینی نیست، بلکه همهٔ آنها مربوط به تدبیر امور زندگی است.
٨- در سورهٔ نمل از آگاهی سلیمان نسبت به چگونگی سخن گفتن پرندگان سخن به میان آورده و آن را به عنوان یکی از افتخارات سلیمان که به آن مباهات می‌کرد ذکر می‌کند: «و قال یا ایُّها النّاس علّمنا منطق الطّیرگفت ای مردم زبان پرندگان به ما تعلیم داده شده است
٩-در اواخر سورهٔ کهف در داستان ذی القرنین، سخن از سدّ سازی او به عنوان یک واقعه مهم به میان آمده، و حتی جزئیاتی از چگونگی تدبیر او در امر ساختن یک سدّ نیرومند آهنین، برای جلوگیری از هجوم قبایل فاسد و مفسد (یأجوج و مأجوج) را بیان می‌کند: «آتونی زبر الحدید حتّی اذا ساوی بین الصّدفین قال انفخوا حتّی اذا جعله ناراً قال اتونی افرغ علیه قطراً قطعات بزرگ آهن را برایم بیاورید (و آنها را روی هم بچینید) تا هنگامی که کاملًا میان دو کوه را بپوشانید، سپس گفت (در اطراف آن آتش بیفروزید و) در آن بدمید (آنها دمیدند) تا قطعات آهن را سرخ و گداخته کرده، گفت اکنون مس مذاب برایم بیاورید تا بر روی آن بریزم». این موهبت نیز علم و دانش سد سازی بود.
١٠ در سورهٔ لقمان نیز در آیاتی که شرح وصایای لقمان را به فرزندش می‌دهد به یک سلسله دستورات برخورد می‌کنیم که جنبه روانشناسی و اجتماعی و مردم داری دارد که رعایت آنها برای همگان در زندگی نیز مهم و کارساز است، از جمله اینکه به پسرش دستور می‌دهد نسبت به مردم بی‌اعتنایی و ترشرویی نکن، مغرورانه بر زمین راه نرو، در راه رفتن اعتدال را رعایت کن، بلند سخن نگو و فریاد نکش و صبر و شکیبایی و استقامت در کارها داشته باشد.
این درحالی است که خداوند مقام لقمان را به خاطر برخورد از موهبت علم و حکمت و دانش، بزرگ داشته است، تا آنجا که سخن او را در کنار سخن خویش قرار داده است
١١-در سورهٔ سبأ در شرح حال سلیمان، سخن از برنامه‌های گسترده عمرانی وهنری به میان آمده است، که پریان زیر نظر سلیمان، انجام می‌دادند «یعملون له ما یشاء من محاریب و تماثیل و جفان کالجواب و قدورٍ راسیاتآنها هر چه سلیمان می‌خواست (و دستور می‌داد) برایش درست می‌کردند. معبدها و تمثالها و ظروف بزرگ غذا همانند حوض‌ها و دیگهای ثابت»
و در آیهٔ قبل از آن، به دستیابی سلیمان به دانش ذوب فلزّات، اشاره کرده می‌فرماید: «وارسلنا له عین القطرما چشمه‌های مس (مذاب) را برای او روان ساختیم»
١٢-در سورهٔ بقره، درباره زمامداری داود پیامبر، می‌فرماید: «و قتل داود جالوت و آتاه الله الملک و الحکمة و علّمه ممّا یشاء داود جالوت را کشت و خداوند، حکومت و دانش را به او بخشید و از آنچه می‌خواست به او تعلیم داد»
روشن است، علم و حکمت در اینجا دانشی است که برای تدبیر ملک و مملکت لازم است و اگر معنی وسیعتری نیز داشته باشد، این بخش از علوم مربوط به کشور داری و نظام حکومت را قطعاً شامل می‌شود.
ساز مجموع اشاراتی که در آیات فوق و بعضی دیگر از آیات قرآن وارد شده، به خوبی می‌توان استفاده کرد که برخلاف پندار کسانی که تصوّر می‌کنند، قرآن تنها به علوم دین و معارف الهیّه اهمیت داده و سخنی از علوم دیگر به میان نیاورده است، قرآن برای این بخش از علوم اهمیت فوق العاده‌ای قائل است و آن را از مواهب بزرگ الهیّه می‌شمرد و مسلمانان را تشویق به فراگیری هر گونه علم مفید و نافع در زندگی مادّی و معنوی می‌نماید.
یادداشت: په افغانستان کې يو د نا امنی لامل د علم بشپړه نه پېژندنه او تعريف او د هغې ويشل په دينی او عصري علومو دی. قرآنکريم د محمد صلی الله عليه وسلم معجزه او د بشريت لپاره تلپاتې آسمانی اساسی قانون دی چې د هر عصر غوښتنو ته ځواب وايي. لهذا د عصري او غير عصري تفکيک په خپله د ملا او مکتبي يا په بل عبارت د مدرسي او پوهنتون ترمنځ د اختلاف را منځته کول دي. زموږ په تاريخ کې تل ځينو حلقو دا هڅه کړېده چې د کليوال او ښاري او ملا او مکتبي په نومونو زموږ ولس وويشي او ولس ته داسې وښيي چې جنتيان يوازي طالبان او ملايان دي او مکتبيان ټول دوزخيان يا له الله تعالي څخه ليري نور څوک دي او مکتبيان تل داسي ښودل شوي چې ګواکې دوي روښن فکر! او خدانخواسته ملايان تاريک فکر! دی. دا هغه فکري مرض دی چې د شيطاني علم پيروان يې

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رالېرلو مخکې په ځير و لولـئ

زمونږ ټولني ته پیچکاري کوي. په داسي حال کي چي مدرسه او مکتب دواړه د لیک او لوست ځای ته وایي او دواړه عربي کلمي دي. په خلیج او عربي ملکونو کي ښوونځیو ته مدرسي وایي. زمونږ په ټولنه کي د مدرسي له نوم سره جوخت یوازي داسي انګیرل کیږي چي یوازي دیني زده کړه او د مکتب له نوم جوخت دا تړلی ده، چي یوازي دنیاوي علوم.

اسلام علم فرض کړیدي او هر نافع علم چي د ټولني او انسانانو په درد وخوري او دنیا او اخرت دواړه ورباندي جوړ شي هغه علم دي. راځي د مکتب او مدرسي ترمنځ داسي یووالي رامنځته کړو چي څوک دا اعتراض ونکړي چي ملا ددنیا په چل نه پوهیږي او مکتبي د اخرت! د رسول الله صلی الله علیه وسلم حدیث دی چي وایي: د اخرت لپاره داسي کار وکړه لکه چي دا نن مري، او ددنیا لپاره داسي کار وکړه لکه چي تل ژوندي یې. همدارنګه مونږ په پنځه وخته لمانځه کي همدا دعا کوو چي (ربنا اتنا فی الدنیا حسنه و فی الاخره حسنه و قنا عذاب النار). دلته په اخرت او دنیا دواړو کي د (حسنه) غوښتنه شویده.

مونږ باید ټولني ته داسي وګړي وړاندي کړو چي ددین د پوهي ترڅنګ په دنیوي امورو پوهه وي او د دنیوي کارونو ترڅنګ په دیني امورو پوهه وي. ددین او دنیا د علومو امتیاز په ټولنه کي طبقاتي ویش رامنځته کوي، او په نتیجه کي اختلاف او بي اتفاقي منځته راځي او همدا حالت د ټولني سوکالي له ګواښ سره مخامخ کوي.

پای

ماخذونه:

۱. قرآن کریم
۲. ټولنیز خوځښتونه شلمي پیړي ته ننوتل – چارلس ټیلی، ۱۰ اکتوبر ۲۰۰۳
۳. ټولنیز حرکتونه: د هغه څه لنډیز چي کار ورکوي – چارلس ډابسن – آګسټ ۲۰۰۱
۴. خودی در اندیشه اقبال لاهوری
۵. په افغانستان کي د مدني ټولو د ونډي په اړه تاریخ منظر – محمد حلیم فدایي – مارچ ۲۸، ۲۰۰۷
۶. ټولنیز خوځښتونه – ویکیپیډیا ویباسایټ
۷. د اسلام تبلیغ – کینن ټیلر – اکتوبر ۷، ۱۹۸۷
۸. د غربي فلسفي تاریخ – برټراندروسل – ۱۹۴۸
۹. د اسلام د پرمختګ په اړه د غیر مسلمو عالمانو نقل قولونه – ګنی ویبپاني
۱۰. د ټولنیز خوځښتله لاري د ټولني غښتلی کول – پنځم فصل – لیکنه
۱۱. په اساسي زده کړو کي د ولسي ونډي او ټولنیز خوځښتد روزني لاسوند - – ۰۱۷ – ۸٤۷ – ۹۸٤ :ISBN ٤یونسکو، ډاکه، بنګلادیش، د اګامي د چاپ او نشر موسسه
۱۲. THE SOCIOLOGICAL QUARTERLY Vol. ٤۲/No. ٤/۲۰۰۱د هارورډ پوهنتون د ټولنپوهني د ډیپارټمنټ استاد زیاد مونسن لیکنه.
۱۳. حج، احکام او حکمت یی، محمد حلیم فدایي – ۲۰۱۰ کال
۱۴. په اروپا کي د مسلمانانو سیاسی تنظیمونه او مذهب– سپټمبر ۲۰۰۶ – لیکوالان: کرولین ایم وارنر او مانفریډ ډبلیو وینر.

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له مونږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکني د لیکنیزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ